

ŘEMESLA 17. 12. 2015

Z historie české bižuterie

Historie pro šperky bižuterie a sklářství v Českých zemích sahá hluboko do minulosti. Nezačíná v Jablonci nad Nisou, ale u Keltů. Ti se zabývali...

Česká bižuterie je už od 19. století kvalitním výrobním a také vývozním domácím artiklem. Celosvětově nejvyhlášenější je ta z jabloneckého kraje - jablonecká bižuterie. Její výroba patří mezi tradiční česká řemesla.

Šperky a bižuterie na našem území

Historie pro **šperky** bižuterie a sklářství v Českých zemích sahá hluboko do minulosti. Nezačíná v Jablonci nad Nisou, ale u Keltů. Ti se zabývali výrobou **skleněných perliček, korálek a knoflíků**. Později, až v 9. století, ve výrobě pokračovali řemeslníci na Velké Moravě a na západním Slovensku.

Co je bižuterie?

Bižuterie je v podstatě totéž co šperk, jen je vyrobena z běžných materiálů, tj. z obecných kovů, skla, plastických hmot, keramiky, přírodních materiálů apod. Dříve se bižuterie členila podle převažujícího materiálu na bižuterii kovovou, skleněnou, plastovou atp., toto členění v současné době je již překonáno, protože se zcela běžně kombinují komponenty z nejrůznějších druhů materiálu a je často obtížné takto vzniklé finální výrobky zařadit.

Bižuterie představuje z archeologického hlediska jedinečný fenomén. Jak je známo z archeologických a etnografických výzkumů, je výroba a používání bižuterie jednou z trojice nejstarších lidských řemesel. S bižuterií jednoznačně souvisí **šperkařství** (bižuterie je starší obor),

kdy se k estetické funkci bižuterie přičlenila vlastní hodnota šperku, daná použitým materiálem. Z hlediska vlastního provedení a zpracování přitom rozdíl mezi bižuterií a šperkem nemusí být vůbec žádný. Hodnota šperků je právě jediným a zásadním rozdílem, který odděluje bižuterii od šperkařství. Novodobá bižuterie, jejíž historie je stará zhruba dvě stě let, doznala svého zásadního rozmachu se vzrůstem životní úrovně především středního městského stavu. Do jisté míry stále platí, že bižuterie je odvozována od klenotnictví a slouží jako jeho **levnější a dostupnější imitace**, většinou ale už jde o samostatnou, na pravých špercích nezávislou módní oblast.

Výroba skla, která předcházela šperkařskému řemeslu

Historie výroby skla v českých zemích sahá až do první poloviny 14. století. Kvalita vyráběného skla se postupem času zlepšovala, až vzniklo sklo označované jako **český křišťál**. V této době se také začalo s výrobou drobného skleněného zboží, především šlo o **imitace benátských perel**. Začátek 19. století byl obdobím rozmachu výroby a prodeje drobného skleněného zboží. Velký rozvoj zažívalo kromě bižuterie také broušené sklo, tzv. mačkané skleněné knoflíky. Vznikaly ve výrobnách zvaných „mačkárny“, kde se z dlouhých barevných tyčí ukrajovala kolečka, jež se speciálně promáčkávala do tvarů knoflíku.

Sklářství v českých zemích

Vývoj sklářství probíhal v novověku poměrně současně a tak jen málokteré typy skla můžeme prohlásit za příznačné pro určitou oblast. Až když migrace sklářů ustaly, začala se východní a západní výroba odlišovat, a to především ve tvarech. Důležitou podmínkou pro výrobu skla ve středověku byl dostatek dřeva, vody a suroviny k výrobě skla - křemičitého písku. Všechny tyto podmínky velmi dobře splňovaly pohraniční oblasti Čech - Krušné hory, Jizerské hory, Orlické hory a Šumava. Proto se do těchto oblastí začaly stěhovat sklářské rodiny. Až do konce 13. století bylo sklo vzácné. Později jeho výroba stoupla, začaly se vyrábět různé tvary a barevná skla. Za vlády císaře Karla IV. se začali do oken kostelů vsazovat **barevné vitráže**.

Sklářští mistři byli svobodní, bez závazků k majiteli. Od roku 1497 byli přijímáni mezi rytíře a za vlády císaře Rudolfa II. dokonce mohli získat šlechtický titul.

Sklářské řemeslo

Pro rozvoj výroby skla ve střední Evropě bylo rozhodující mít **dostatek kvalitního dřeva**, a proto v nejvíce zalesněných oblastech **začali vznikat sklářské hutě**. Z této doby pocházejí místní názvy jako je Sklenářova Lhota, Sklenařice, Sklené a Skelné Teplice. Nejstarší historické zprávy o skle v oblasti Jizerských hor doložené archeologickým průzkumem jsou datovány z první poloviny 14. století. Masivnější rozšíření sklářského řemesla přináší 15. a 16. století, kdy se začíná s výrobou užitkového zboží (sklenic, pohárů, lahví, ozdob). Sklářské rodiny přecházely z jedné pohraniční oblasti do druhé a zvláště v polovině 16. století dochází k **přlivu sklářů do severních Čech**.

Postupem doby se zlepšovala jakost domácích skel, až se postupně, přidáním vápence do sklářského kmene podařilo vytvořit sklo, známé jako **český křišťál**. Do této doby spadají počátky rozsáhlejší výroby drobného skleněného zboží pro šperky, které nastupují cestu do světa společně s českým křišťálovým sklem. Drobné **skleněné šperky** se vyráběly při hutích a k jejich zpracování se využívalo hlavně zimního období. Byly při tom napodobovány benátské perly. Zákazníkům se dodávaly zprvu kameny pro šperky surové, později broušené a to i do Saska a Hamburku.

Jablonecká bižuterie

Jablonecký kraj se časem zapsal jako vyhlášená bižuterní oblast. Na konci 20. let 19. století se tu sklářské výrobě věnovalo téměř 6 000 lidí a ve 30. letech se zde vyrábělo už více než 100 druhů bižuterie.

Hlavním střediskem obchodu se skleněnou bižuterií se stalo město **Jablonec nad Nisou**. Dařilo se hlavně bižuterním kamenům, perlám, napodobeninám pravých perel, stříbřeným dutým perlám a v neposlední řadě také vánočním ozdobám. V největší oblibě však byly broušené skleněné knoflíky a sekané perličky. Později tvořila velkou část odbytu výroba skleněných náramkových kroužků určená zejména pro trh v islámských zemích a Indii. Populární byla i **kovová bižuterie**, jejíž největší odbytiště představovalo Německo, USA a Indie.

Po válce, v roce 1948 došlo ke znárodnění všech podniků a o **výrobu a prodej bižuterie** se začal starat stát. Vznikl Výzkumný ústav skla a bižuterie a v 60. letech prošla většina podniků modernizací a tehdejší Československo se stalo **velmocí ve výrobě bižuterie**. Po roce 1989 se podniky opět dostaly do soukromého vlastnictví. Kvalitní česká bižuterie je ve světě stále velkým pojmem, krásy, luxusu, kvality a dobře odvedeného řemesla.